

Традиційні університети, обмежені рамками своєї території, не мають майбутнього. (Ентоні Гідденс)

Початок нового тисячоліття характеризується глибокими змінами в суспільстві, швидкими соціальними трансформаціями та глобалізацією. Одним з наслідків процесу сучасної глобалізації стає неминуча інтеграція національних університетів до світового освітнього середовища: поглиблення міжнародного співробітництва у сфері освіти. Актуальними стали питання орієнтації у світі досить різноманітних цінностей і способів життя, здатність підтримувати зв'язок із людьми різних культур з не менш різноманітними цінностями, спроможність адекватно реагувати на нові вимоги мінливого ринку праці, бути уважними до екологічних і соціальних наслідків споживацтва. Тому серед низки першочергових завдань української вищої школи особливою актуальністю вирізняється розширення процесу інтернаціоналізації вітчизняних вишів.

Цілеспрямоване розгортання процесу інтернаціоналізації вищої освіти у світі триває вже понад чверть століття. В Україні цей процес розпочався із суттєвим запізненням.

Інтернаціоналізацію вищої освіти вважають пріоритетом у переважній більшості країн, тому розробляються нові моделі і підходи на національному та інституційному рівнях, щоб вигідно позиціонувати вищу освіту за межами своїх кордонів.

Актуальність питання інтернаціоналізації вищої освіти зумовила появу великої кількості як українських, так і іноземних наукових праць у цій області. Серед них наукові доробки **Д. К. Худзика** (дослідження ефективності університетів у впровадженні інтернаціоналізації), **Р. Кулена** (обґрунтування доцільності розвитку інтернаціоналізації вищої освіти для країн, що розвиваються), **Р. Я. Чао** (дослідження інтернаціоналізації вищої освіти з точки зору утилітаристського та ідеалістичного підходів), **Ф. Дж. Альтбаха** і **Х. де Віта** (дослідження еволюції розвитку інтернаціоналізації вищої освіти), групи дослідників Центру міжнародної

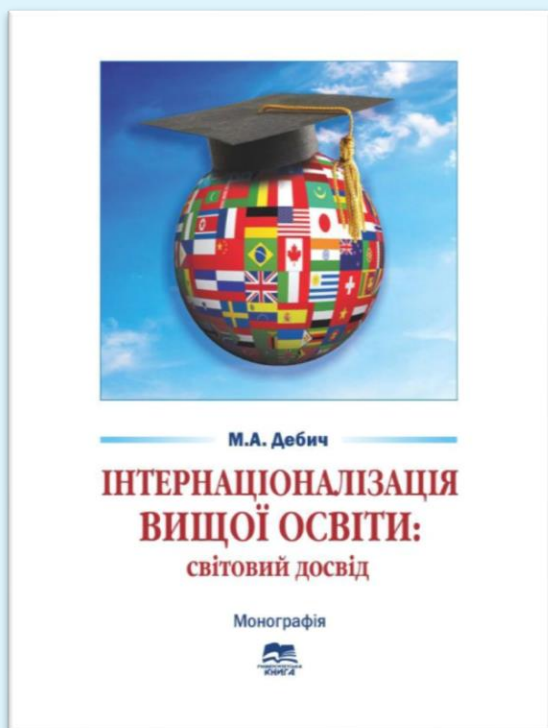
вищої освіти Бостонського коледжу (аналіз національних стратегій інтернаціоналізації і факторів, що впливають на ефективність їх реалізації), групи науковців Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України (здійснення комплексного аналітичного огляду вітчизняного та зарубіжного досвіду інтернаціоналізації), **О. С. Падалки** і **І. С. Каленюк** (висвітлення інтернаціоналізації як тенденції розвитку вищої освіти в контексті економіки освіти) та інших вчених, роботи яких присвячені проблемам і перспективам інтернаціоналізації вищої освіти, а також матеріали міжнародних організацій.

Сьогодні освітній процес у нашій державі відбувається під звуки сирен, часто – під звуки обстрілів. Дехто взагалі втратив можливість навчатися. Війна, вимушена міграція, з одного боку, і глобалізація та євроінтеграція, з іншого, – усе це вимагає змін у підходах до освіти і науки. Усупереч перешкодам освіта має стати ключем до відновлення відчуття надії і можливостей для майбутнього, допомагаючи людям знайти своє місце в нових реаліях.

Системне дослідження інтернаціоналізації вищої освіти відображає монографія:

Дебич, М. А. Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід [Текст] : монографія / М. А. Дебич ; Національна академія педагогічних наук України ; Ін-т вищої освіти. – Суми : Університетська книга, 2019. – 290 с.

Монографія містить огляд національних стратегій інтернаціоналізації у зарубіжних країнах. У роботі визначено стан і тенденції розвитку інтернаціоналізації вищої освіти, її особливості та інші характеристики у світі, окремих регіонах і країнах.

Метою даної праці є аналіз національних стратегій інтернаціоналізації вищої освіти країн світу та виявлення особливостей і

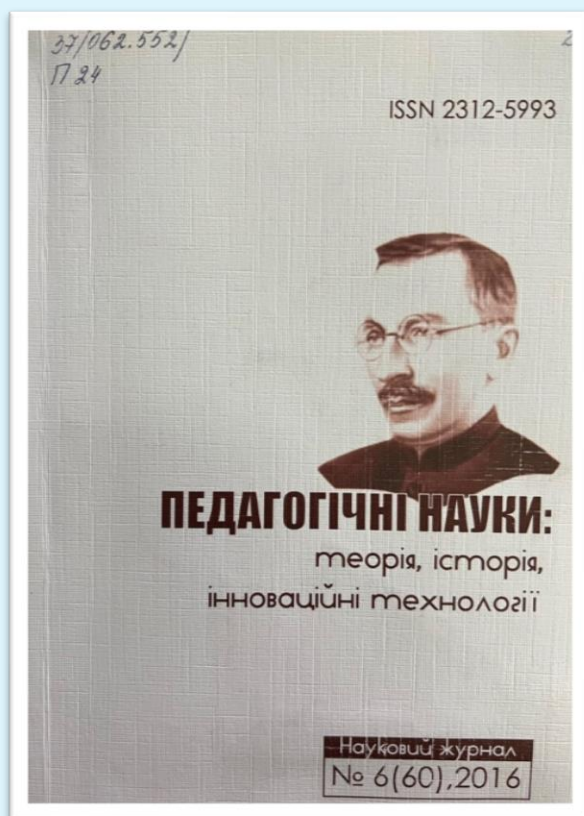
тенденцій розвитку інтернаціоналізації. Адже без вивчення міжнародного досвіду неможливо розробити стратегію інтернаціоналізації вищої освіти України, яка б відповідала кращим світовим та європейським зразкам.

Окрема увага приділена інтернаціоналізації вищої освіти як науковій проблемі у вітчизняних і зарубіжних публікаціях, як комплексній стратегії: типам і складовим; її розвитку в глобалізованому світі, зокрема, тенденціям і викликам.

Також розглянуто інтернаціоналізацію вищої освіти в умовах Болонського процесу, українського, у регіонах світу, зокрема, тенденції, регіональні особливості, стратегії.

Системний аналіз феномену інтернаціоналізації як драйвера (спонукального чинника) розвитку інноваційної системи університету здійснено у статті:

Сбруєва, А. Інтернаціоналізація як драйвер розвитку інноваційної системи університету [Текст] / А. Сбруєва, Д. Козлов // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; [редкол.: А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова, Дж. Бішоп та ін.]. - Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. - № 6 (60). - С. 71-87.

У статті в контексті реалізації поставленої мети окреслено цільові, змістові та процесуальні особливості функціонування інноваційних систем на глобальному, георегіональному та національному рівнях; визначено цільові пріоритети, особливості структурної побудови, суб'єкти й механізми взаємодії в інноваційній системі вищої освіти; виявлено інноваційний потенціал процесів інтернаціоналізації університету, позитивні тенденції та ризики реалізації цього процесу.

Окреслено організаційно-педагогічні умови ефективного розвитку інтернаціоналізації як драйвера розвитку інноваційної системи університету.

Питання інтернаціоналізації вищої освіти на національному та інституційному рівнях актуалізовано у монографії:

Інновації у вищій школі в контексті інтернаціоналізації освіти
[Текст] : колективна монографія / Видання перше. – Луцьк :
Луцький НТУ, 2019. – 234 с.

В монографії подані вітчизняні методики викладання іноземних мов в немовних вишах та методики предметно-мовного інтегрованого навчання.

Вперше глибоко проаналізовано інноваційні технології в контексті інтернаціоналізації освіти. Визначено ряд новітніх прийомів навчання, що мотивують студентів до активної роботи та можуть замінити неефективні методи. Визначена роль інтернаціоналізації вищої освіти на

національному та інституційному рівнях, а також особливості інтернаціоналізації вищої освіти в Україні. Розкритий європейський досвід дуальності у перспективах розвитку національної вищої освіти.

У контексті питання глобалізації та інтернаціоналізації виділено такі актуальні проблеми сучасного освітнього простору: дуальної освіти в умовах навчальної діяльності вищого педагогічного закладу; вивчення мови як природного середовища, на яке впливає користувач; використання flipped learning технології у навчанні іноземної мови студентів технічного ЗВО.

Перше монографічне дослідження всього комплексу аспектів та потенціалу складного та мультизадачного процесу інтернаціоналізації вищої освіти:

Костюк, Т. О. Світовий досвід державного управління транскордонними процесами в освіті: цінності, переваги, завдання для України [Електронний ресурс] : монографія / Т. О. Костюк – Київ : ПрАТ «ВНЗ МАУП», 2019. – С. 318.

Режим доступу:

www.researchgate.net/publication/344450840_Monogr_SVITOVIJ_DOSVID_DE_RZAVNOGO_UPRAVLINNA_TRANSKORDONNIMI_PROCESAMI_U_VISIJ_OSVITI_CINNOSTI_PEREVAGI_ZAVDANNA_DLA_UKRAINI

У роботі здійснено кросдисциплінарне та системне дослідження транскордонних процесів у галузі вищої освіти через призму управлінських стратегій для їх ефективної імплементації. Розкрито генезис становлення та розвитку інтернаціоналізації вищої освіти (ІВО). Визначено поняття, особливості та структуру суб'єкт-суб'єктних та суб'єкт-об'єктних відносин у процесі транскордонних взаємовідносин у вищій освіті, управлінські наративи та імперативи щодо здійснення таких відносин. З'ясовано зміст різних видів та проявів інтернаціоналізації у вищій освіті, а також її вплив на розвиток держави. Обґрунтовано необхідність активного впровадження стратегій інтернаціоналізації на інституційному та державному рівнях.

Про інтернаціоналізацію вищої освіти як один із суспільно-політичних, соціально-економічних та культурно-освітніх чинників розвитку вищої освіти в суспільстві знань відображено у статті:

Сбруєва, А. А. Порівняльна педагогіка вищої школи: національний, європейський та глобальний контексти [Текст] : навчальний посібник / А. А. Сбруєва ; МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. – С. 76-86.

Абсолютно неминуchoю є інтернаціоналізація усіх аспектів життя суспільства, за твердженням Ф. Альтбаха та У. Тайхлера.

Вона є необхідним супутнім процесом глобальної економіки, зростаючого глобального ринку праці висококваліфікованого персоналу, а також комунікацій, які передають через Інтернет. Саме про це дана стаття.

У ній подано характеристику процесів, що відбуваються у більш широкому просторі та стосуються значно

більшого кола явищ сучасного світу, ніж власне освітня, наукова та соціальна діяльність вищої школи.

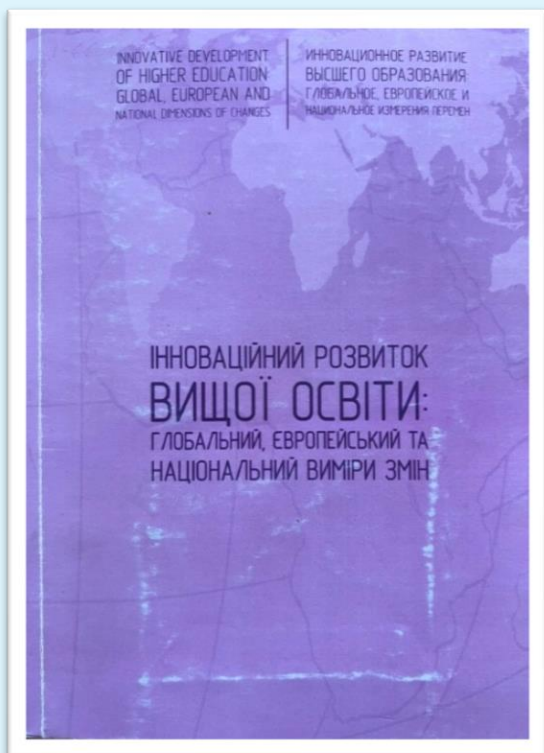
Згідно з Тайхлером показано, які передбачено явища та процеси у межах формування ЄПВО інтернаціоналізація вищої освіти; з якими певними ризиками вона пов'язана, непередбачуваними наслідками.

Додана таблиці еволюції термінологічного поля досліджень з цієї проблеми, щодо кількості міжнародних студентів у приймаючих країнах-лідерах і т. п.

Вказано головні причини розвитку інтернаціоналізації вищої освіти та чинники, що сприяють його прискоренню. Розкрито чотири провідні стратегії, що визначають освітньо-політичні пріоритети тієї чи іншої держави, що є важливим для усвідомлення тенденцій розвитку процесу інтернаціоналізації вищої освіти.

Однією з реакцій університетської спільноти на освіту в сучасних умовах (при онлайн навчанні) стала активізація віртуальної академічної активності, що є темою наступної статті:

Загоруйко, Л. Віртуальні інструменти інтернаціоналізації вищої освіти [Текст] / Л. Загоруйко, А. Красуля // Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 20-21 квітня 2021 року / МОН України, СумДПУ ім. А. С. Макаренка ; Департамент освіти Сумської обл. державної адміністрації ; [редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, Т. М. Дегтяренко та ін.]. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. – С. 6-8.

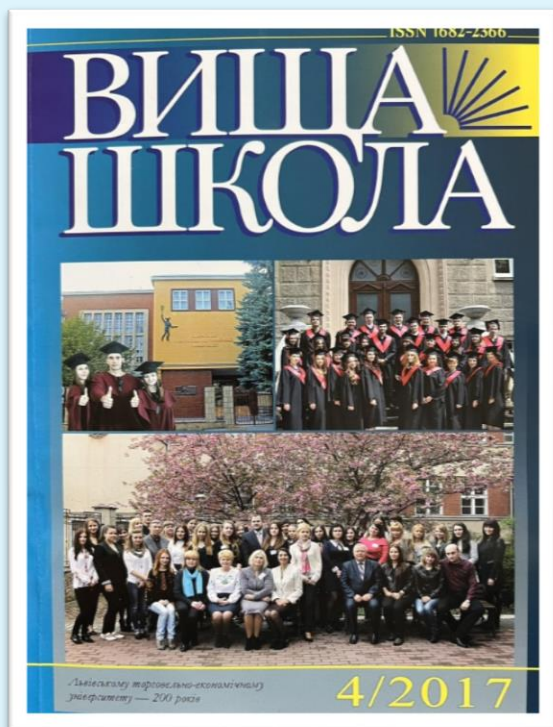

У межах віртуальної мобільності освітні технології в статті розглядаються як найважливіший інструмент, оскільки їх впровадження передбачає швидке поширення та вільний доступ до навчального матеріалу; чітке окреслення простору та визначення часу для проведення занять, що забезпечує чітку координацію процесу навчання чи викладання на міжнародному рівні; організацію синхронної онлайн комунікації та асинхронної транскордонної академічної співпраці.

В статті наведено приклади інструментів ІКТ для підтримки віртуального середовища навчання та комунікації. Розглянуто також складові, які можуть бути в результаті змін в зв'язку з сучасними обставинами, серед яких – електронні бібліотеки, віртуальна приватна мережа, веб-сайти, портали структурних підрозділів і т.п..

Поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» висвітлюється у статті:

Дараган, Т. Інтернаціоналізація вищої освіти у XXI столітті: досвід університетів США і Європи [Текст] / Т. Дараган, Н. Тимошенко, О. Власюк // Вища школа. – 2017. – № 4. – С. 48-54.

У наведеній статті проаналізовано статистичні дані Організації економічного співробітництва і розвитку та Інституту статистики ЮНЕСКО щодо мобільних міжнародних студентів та іноземних студентів у світі. Вказано основні причини інтернаціоналізації вищої освіти, серед яких політичні, економічні, ідеологічні, академічні та інформаційні. Висвітлено складові інтернаціоналізації вищої освіти – міжнародну академічну мобільність, викладацьку мобільність. Визначено основні стимули мобільності студентів та викладачів. Мобільність професорсько-викладацького складу зумовлюється науковими дослідженнями.

Зазначено позитивні аспекти інтернаціоналізації вищої освіти, які полягають у модернізації навчальних програм, в обміні науково-педагогічними кадрами, підвищенні якості наукових досліджень, постійному пошуку конкурентноспроможних випускників, у поширенні власних

цінностей і формування позитивного іміджу країни, сприянні культурній експансії.

Проаналізувати міжнародну діяльність агентств із забезпечення якості європейських країн, які входять до Європейської асоціації – лідерів міжнародної освіти, – є метою наступної статті:

Дебич, М. Інтернаціоналізація систем забезпечення якості вищої освіти як глобальна тенденція [Текст] / М. Дебич // Вища освіта України. – 2020. – № 2. – С. 81-88.

У статті розглянуто нормативно-правову основу забезпечення якості вищої освіти національного та європейського рівнів. Рушійною силою забезпечення якості вищої освіти на національному рівні є Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Участь Національного агентства у міжнародних проєктах та членство у Міжнародній мережі агентств із забезпечення якості вищої освіти свідчать про інтернаціоналізацію

системи забезпечення якості України. Залучення міжнародних компаній до акредитації освітніх програм сприяє підвищенню якості отриманої освіти та конкурентноспроможності українських фахівців на міжнародному ринку праці.

Метою статті є проаналізувати міжнародну діяльність агентств із забезпечення якості європейських країн – лідерів міжнародної освіти.

Про якість вищої освіти в умовах інтернаціоналізації викладено в статті:

Дебич, М. Якість вищої освіти в умовах інтернаціоналізації [Текст] / М. Дебич // Вища освіта України. – 2019. – № 3. – С. 76-84.

У статті викладено поширені уявлення про взаємодію у вищій освіті впливів глобалізації та інтернаціоналізації на якість вищої освіти, надано визначення терміна «якість освіти». Наведені новітні дані про врахування інтернаціоналізації у межах університетів та далеко поза ними в державних та міждержавних інституціях.

У висновках сформульована і доведена основна гіпотеза всього авторського дослідження та його головний результат, який полягає у тому, що вища освіта стала відтворювати шлях промисловості з її варіантом інтернаціоналізації.

Мета статті – проаналізувати досвід забезпечення якості вищої освіти в умовах інтернаціоналізації. І як висновок: глобалізація та інтернаціоналізація вищої освіти розглядаються як явища, які взаємопов'язані між собою.

Про підготовку професійних кадрів, здатних ефективно працювати в нових умовах глобального ринку, та формування єдиного світового освітнього ринку в умовах інтернаціоналізації освіти читайте в статті:

Ісаєва, Ж. Світовий освітній ринок [Текст] : інтернаціоналізація освіти : [досвід вищої освіти Казахстану] / Ж. Ісаєва // Управління освітою. – 2019. – № 12, грудень. – С. 26-35.

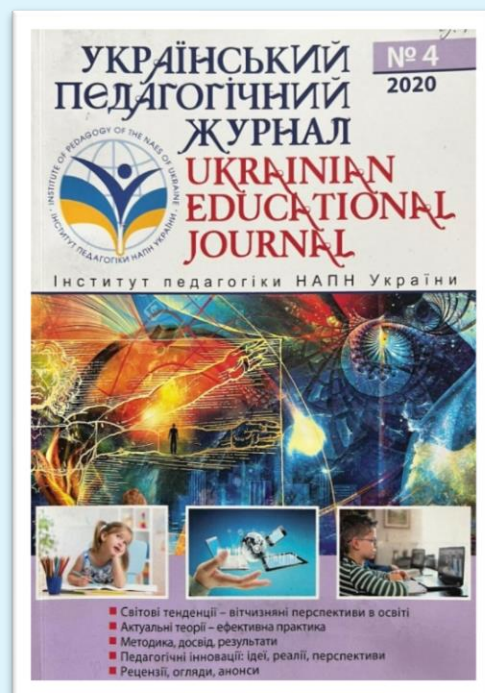
В статті йдеться мова про переваги і цілі світового освітнього процесу, особливості освіти XXI ст., професійну переорієнтацію фахівців, основні форми інтернаціоналізації вищої освіти, мобільність викладачів та студентів. Окремо приділена увага інтернаціоналізації вдома. Слід зазначити, що за підтримки програм мобільності різними державними і недержавними організаціями основною метою інтернаціоналізації є не відрядження

за кордон 100% студентів, а доступність результатів інтернаціоналізації у своїй країні. Матеріал також відображає міжнародну стандартизації освіти та усвідомлення змін.

Феномен інтернаціоналізації як складової діяльності вишу розглянуто в статті:

Заячук, Ю. Інтернаціоналізація як складова діяльності університету та її роль у сучасній динаміці вищої освіти [Текст] / Ю. Заячук // Український педагогічний журнал. – 2020. – № 4. – С. 34-44.

Статтю присвячено вивченню феномену інтернаціоналізації як складової діяльності університету. Підкреслено, що інтернаціоналізація трактується як різноманітна міжнародна діяльність, а саме академічна мобільність, міжнародні проєкти, партнерства, асоціації, міжнародні академічні програми і дослідницькі ініціативи.

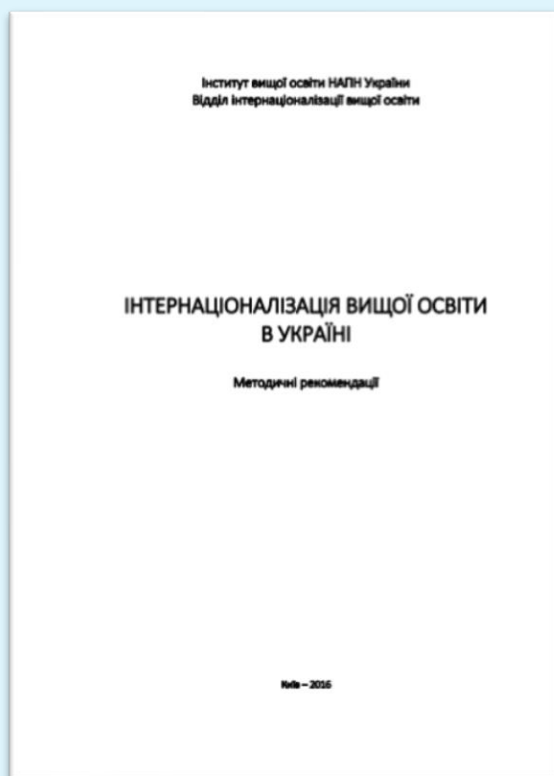
Проаналізовано історичні умови інтернаціоналізації вищої освіти. Досліджено питання її місця в сучасній світовій динаміці вищої освіти з акцентом на появі нових дійових осіб у світі інтернаціоналізації вищої освіти. Показано головні переваги й потенційні ризики, пов'язані з цим процесом. Інтернаціоналізація стала однією з надважливих складових діяльності сучасного університету, це багатоаспектне поняття, яке різними дослідниками розуміється по-різному. Саме аналіз останніх досліджень і публікацій і висвітлено в статті. Зокрема, розглянуто декілька рівнів інтернаціоналізації. Також додано таблиці ТОП-3 переваг і потенційних ризиків, пов'язаних з інтернаціоналізацією.

Методичні рекомендації щодо інтернаціоналізації вищої освіти подані у виданні:

Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: методичні рекомендації [Електронний ресурс] / Л. Горбунова, М. Дебич, В. Зінченко, І. Сікорська, І. Степаненко, О. Шипко / За ред. І. Степаненко. – К.: ІВО НА ПН України, 2016. – 158 с. Режим доступу : https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/MR_Internats-VO-Ukrayini_2016_158p_IBO_avtors-kolektiv.pdf

Методичні рекомендації складаються з 6 розділів. Перші два мають загальноконцептуальний характер. Наступні чотири містять характеристику різних аспектів та інструментів інтернаціоналізації вищої освіти.

У розділі 1 дається характеристика інтернаціоналізації вищої освіти як комплексної стратегії, її передумов і чинників, ключових концептів, проблем і принципів впровадження. У першій частині інтернаціоналізація розглядається як імператив розвитку національної системи вищої освіти для зміцнення її лідерського потенціалу.

ЗМІСТ	
РОЗДІЛ 1. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК КОМПЛЕКСНА СТРАТЕГІЯ: КЛЮЧОВІ КОНЦЕПТИ, ПРОБЛЕМИ І ПРИНЦИПИ ВПРОВАДЖЕННЯ (І. Степаненко)	6
1.1. Інтернаціоналізація вищої освіти і університету	6
1.2. Комплексна стратегія інтернаціоналізації університету: ключові принципи розроблення і самооцінювання якості її реалізації	30
РОЗДІЛ 2. ЄВРОПЕЙСЬКА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ЩОДО ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ (І. Скорська)	43
РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМ ПОДВІЙНИХ / СПІЛЬНИХ СТУПЕНІВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД (М. Дебень)	62
РОЗДІЛ 4. ТРАНСКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В КОСМОПОЛІТИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ (до питання інтеграції в транс-європейський освітній простір) (Л. Горбунова)	83
Актуальність	83
Основні принципи і практики формування транскультурної компетентності як освітньої стратегії	84
1. Концептуальний підхід: концепції культур, їх еволюція і порівняння	84
2. Контекстуальний підхід: глобалізація як суперечливий контекст транскультурних освітніх стратегій	90
3. Формування транскультурної особистості (підхід з позицій соціального конструктивізму)	92
4. Транскультурна компетентність: основні напрями формування	96
5. Принципи формування транскультурної компетентності	99
Висновки і рекомендації	112
РОЗДІЛ 5. КОМУНІКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ПРОБЛЕМИ, СТРАТЕГІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ (О. Шинка)	114
РОЗДІЛ 6. ІНСТРУМЕНТИ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (В. Зінченко)	121
Індикси цитування та запровадження критеріїв якості досліджень	121
Науковометричні системи та подання	122
Індикси цитування у визначенні інтелектуального потенціалу держав	132
Про Webometrics Ranking of World's Universities	133
Шляхи втечі наукової інформації	135

У другій частині визначаються ключові принципи розроблення і самооцінювання якості реалізації комплексної стратегії інтернаціоналізації університету. У розділі 2 розкрито основні принципи європейської освітньої політики щодо інтернаціоналізації вищої освіти. Розділ 3 присвячений аналізу європейського досвіду реалізації програм подвійних/спільних ступенів. Розділ 4 висвітлює проблематику транскультурної компетентності в космополітичній перспективі у взаємозв'язку із питанням інтеграції в транс-європейський освітній простір. У розділі 5 розглядаються проблеми, стратегії і перспективи комунікаційної діяльності сучасного університету. У розділі 6 наводиться розгорнута характеристика інструментів інтернаціоналізації наукової діяльності.

Отже, інтернаціоналізація вищої освіти створює нові можливості і сприяє підвищенню доступності та її якості, впровадженню інноваційних методів роботи, зміцненню міжнародного співробітництва.

Інтернаціоналізація має різні форми реалізації. Фізичне переміщення студентів і викладачів залишається найбільш поширеним.

Проте, нові технології і розробки в галузі економічного і правового поля уможливають нові форми інтернаціоналізації. У низці університетів, що пропонують на комерційній основі дистанційне опанування курсів, перевага віддається більш простим технічним і програмним рішенням.

Нові організаційні форми збагачують інтернаціоналізацію вищої освіти. Так, програми дистанційного навчання означають, що фізична мобільність не є обов'язковою. Втім поєднання онлайнної і безпосередньої форм навчання дає найкращі результати, тому слід знайти відповідні комбінації, що найбільше задовольняють потреби інтернаціоналізації.

Сучасні студенти ставляться до інтернаціоналізації інакше, ніж попередні покоління, тому що інтернаціоналізація стає частиною їх повсякденного життя. Вони критично оцінюють період навчання за кордоном, чітко аналізують переваги фізичної мобільності в порівнянні з іншими формами інтернаціоналізації та обирають найбільш оптимальні.

Шановні користувачі!

Всі документи, які представлені в огляді, доступні в фонді
Наукової бібліотеки або за посиланнями в інтернеті. За більш
повною інформацією з даної проблематики пропонуємо звернутися
до Електронного каталогу

<https://lib.sspu.edu.ua/>

**Огляд підготувала завідувачка сектором
обслуговування в читальних залах
Стельмах А. М.**

